

Inbreng CTIVD

Eerste Kamer, deskundigenbijeenkomst, 21 november 2023, 15.15 uur

Op grond van eigen bevindingen heeft de CTIVD meerdere malen benadrukt dat een meer toegesneden uitoefening van de al bestaande bevoegdheden - het wetsvoorstel creëert als zodanig geen nieuwe bevoegdheden - noodzakelijk is om aan te sluiten bij de dynamische praktijk in het cyberdomein om aldus de nationale veiligheid te kunnen waarborgen.

Het wetsvoorstel creëert voor wat betreft landen met een offensief cyberprogramma op een aantal punten een eigen regime in plaats van de Wiv 2017. Het voorziet in een beduidend betere balans tussen de belangen van de nationale veiligheid en het belang van het waarborgen van fundamentele rechten. Ten aanzien van de verwerking van gegevens, waar de grootste risico's liggen, wordt namelijk voorzien in de mogelijkheid voor de toezichthouder bindend te oordelen over de rechtmatigheid van het handelen van de diensten. Bovendien krijgt de rechter met dit wetsvoorstel een zelfstandige rol en zijn de uitspraken van de rechter in beginsel openbaar. Deze wijzigingen zijn een versterking van de rechtsstatelijkheid.

Over het geheel genomen kan de CTIVD zich vanuit toezichtperspectief vinden in de uitgangspunten van de Tijdelijke wet die zich specifiek richt en bestemd is voor landen met een offensieve cyberstrategie. Zoals gezegd, het biedt de beide diensten meer handelingsruimte, zonder dat er sprake is van nieuwe bevoegdheden. Het uitgangspunt dat het toezicht niet wordt afgeschaald, maar op bepaalde punten wordt verlegd, is onderbouwd uitgewerkt. Dit betekent dat voor het totaal van het toezichtproces, "end to end", wordt voorzien in een beter stelsel waarbinnen een volwaardige toetsing plaats heeft. Door het deels verleggen van het toezicht kan de CTIVD bindend besluiten nemen wanneer zich gedurende de inzet van bevoegdheden onrechtmatigheden voordoen. Dit is een belangrijke waarborg die verzekert dat onrechtmatigheden worden gestopt wanneer zij zich voordoen.

Omdat er in het huidige stelsel nog sprake is van twee toezichthouders, TIB en CTIVD, hebben beide toezichthouders ingezet op het optimaal op elkaar kunnen aansluiten van de afzonderlijke toezichttaken. Het is daarom goed dat het wetsvoorstel is aangepast en

nu voorziet in een ruime mogelijkheid voor de toezichthouders om met elkaar informatie uit te wisselen en aldus een efficiënte en geïntegreerde toezichtbenadering mogelijk te maken. Door goede informatie-uitwisseling kunnen doublures en gaps worden ondervangen.

[Overigens hebben beide toezichthouders in het kader van de komende algehele herziening van de wet op de inlichtingen en veiligheidsdiensten (Wiv 2017) uitgesproken dat zij er voorstander van zijn dat de TIB en de CTIVD – als onderdeel van het te hervormen stelsel van toetsing en toezicht – worden vervangen door één college].

De Tijdelijke wet brengt een belangrijke wijziging met zich mee voor het toezicht van de CTIVD. Het toezicht en de bevoegdheden van de CTIVD worden uitgebreid, naast het bestaande reguliere – veelal risico gebaseerde – (systeem)toezicht en de diepteonderzoeken, krijgt de CTIVD de bevoegdheid om een bindend oordeel uit te spreken (zoals ten aanzien van bijschrijvingen). Het toezicht wordt dus uitgebreid met toezichtactiviteiten die tijdens de daadwerkelijke uitvoering van bijzondere bevoegdheden door de diensten hun beslag krijgen, dit wordt ook wel “(near) real time toezicht” genoemd. De CTIVD zal hieraan invulling geven via risico gebaseerd toezicht.

Om aan de nieuwe taken effectief invulling te kunnen geven, zet de CTIVD momenteel alle zeilen bij. Een substantieel deel van de beschikbare toezichtcapaciteit wordt ingezet ten behoeve van de implementatie van de tijdelijk wet, zodat wij er staan wanneer de wet in werking treedt. De noodzakelijke uitbreiding met (tenminste) 10 Fte vraagt een nieuwe huisvesting. Het vinden ervan blijkt een zeer grote uitdaging te zijn vanwege de bijzondere veiligheidseisen en de noodzakelijke onafhankelijkheid van de toezichthouder. Om effectief toezicht te blijven waarborgen, kan de verhuisdatum naar een nieuwe CTIVD huisvesting niet later dan 31 december 2024 liggen. Het onderwerp kwam ook vorige week in de technische briefing aan de orde en we kunnen een steuntje in de rug van uw Kamer goed gebruiken.

Vorige week waren er ook vragen over hoe de CTIVD het nieuwe toezicht met betrekking tot bulkdatasets gaat inrichten. Ik kan hier bevestigen dat de CTIVD jaarlijks de bulkdatasets waarvoor een nieuwe eindtermijn dient te worden vastgesteld op grond van haar bindende bevoegdheid zal beoordelen aan de wettelijke criteria. Ook waren er vragen over het delen van gegevens met buitenlandse diensten. De CTIVD ontvangt een melding als de minister toestemming verleent voor het delen van gegevens die zijn verkregen bij verkenning op de kabel (“snapshotten”). De diensten dienen dan maximaal vijf werkdagen te wachten met delen, zodat de CTIVD de gelegenheid heeft deze verstrekking te beoordelen en waar nodig aan de minister haar bedenkingen kenbaar te maken, zodat die zijn toestemming kan heroverwegen.

De CTIVD is voornemens om tussentijds verslag te doen van de werking van de tijdelijke wet, zodat de opgedane ervaringen kunnen worden meegenomen bij verdere wijzigingen en bij de algehele herziening van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

In dit verband is er nog een laatste punt dat de CTIVD onder de aandacht wil brengen. Het is belangrijk dat de algehele herziening van de Wiv 2017 zeer voortvarend wordt opgepakt, het referendum dateert al van 2018 en het evaluatierapport is alweer van bijna meer dan drie jaar geleden. De Tijdelijke wet beoogt bepaalde knelpunten uit de Wiv 2017 op te lossen in verband met de operationele slagkracht van de diensten. Echter ook op andere onderdelen doen zich serieuze knelpunten voor. Het is van belang alle gesignaleerde knelpunten in de Wiv 2017 duurzaam en structureel te adresseren, om zowel het belang van de nationale veiligheid als van fundamentele rechten te beschermen en te voldoen aan de nieuwste standaarden zoals onder meer neergelegd in Conventie 108+ die waarschijnlijk volgend jaar in werking treedt en de aanbevelingen die recent door het Europees Parlement zijn gedaan). Onderwerpen als de meer brede implementatie van statische naar dynamische regulering, het samenwerken en het delen van informatie met derden en de herinrichting van het toezicht hebben eveneens een hoge urgentie.